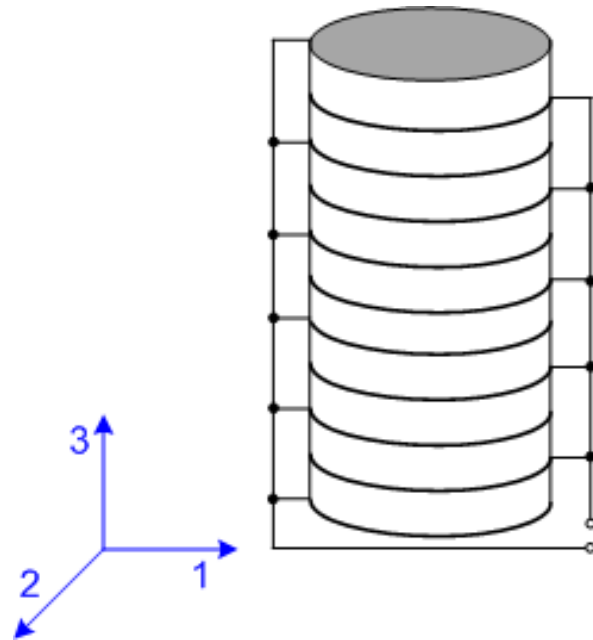

Podstawowe typy budowy aktuatorów

▣ **stos piezoelektryczny** – jest to struktura składająca się z określonej liczby płytek z ceramiki piezoelektrycznej. Wartość przyłożonego napięcia w celu osiągnięcia maksymalnego skoku jest zależna od grubości płytek. Im mniejsza ich grubość, tym mniejsza wartość napięcia jest potrzebna.

Przykład 1.

Aktuator I:

Długość 10 [mm], złożony z 20 płytek o grubości 0,5 [mm], max. skok 10 [μ m].

W celu osiągnięcia tego skoku potrzebne jest napięcie 1000 [V].

Aktuator II:

Długość 10 [mm], złożony z 100 płytek o grubości 100 [μ m], max. skok 10 [μ m].

W celu osiągnięcia tego skoku potrzebne jest napięcie 130 [V].

Rys. 1. Budowa stosu piezoelektrycznego

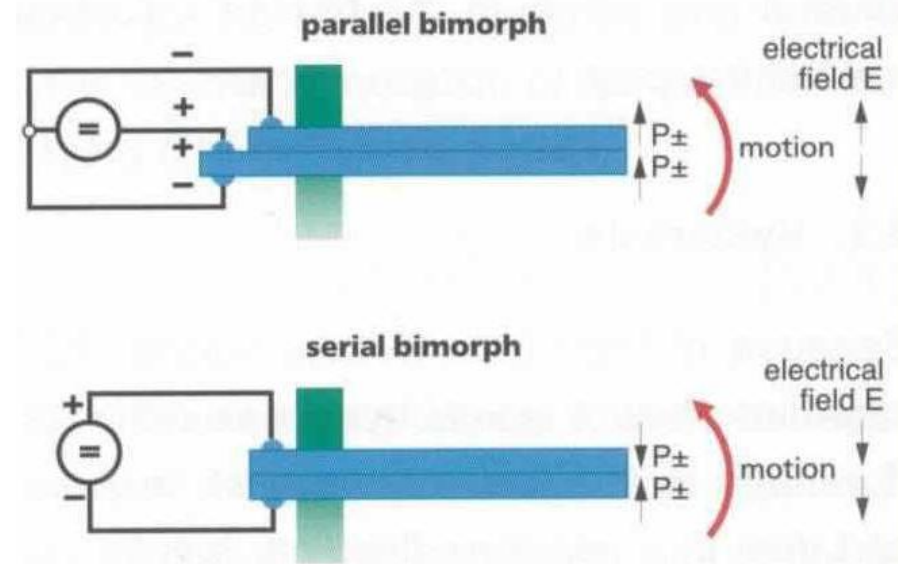
Podstawowe typy budowy aktuatorów

▣ **bimorph** – jest to struktura składająca się z dwóch płytek z ceramiki piezoelektrycznej.

Rodzaje budowy:

1) **szeregowa** – obie płytki piezoceramiczne są polaryzowane w przeciwnych kierunkach. Po przyłożeniu napięcia jedna z płytek ulega skurczeniu, a druga rozszerzeniu, co w efekcie generuje zginanie aktuatora.

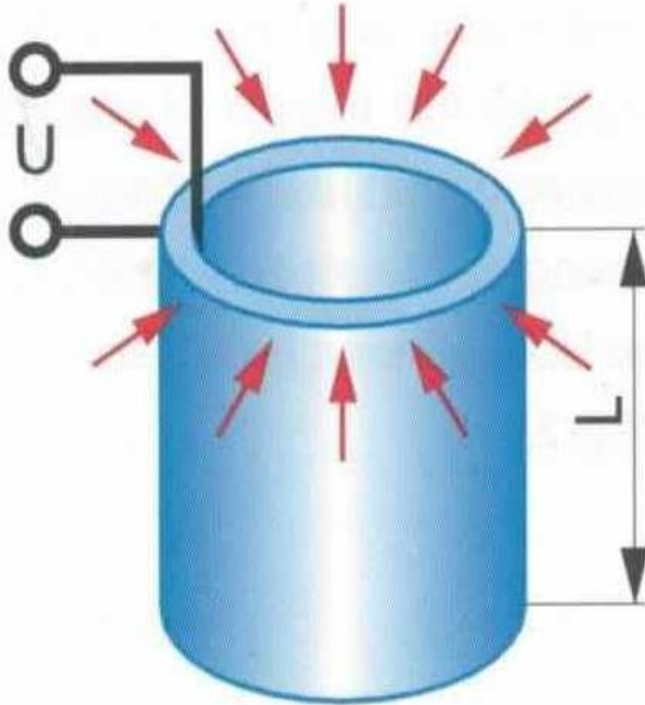
2) **równoległa** – obie płytki są polaryzowane w tym samym kierunku. Pomiędzy płytkami piezoceramicznymi znajduje się metalowa elektroda. Zginanie aktuatora jest generowane poprzez przyłożenie napięcia o przeciwnych znakach do elektrod. Ten rodzaj budowy charakteryzuje się większą sztywnością.

Rys. 2. Budowa szeregową i równoległą aktuatora typu bimorph (Piezosystem Jena)

Podstawowe typy budowy aktuatorów

□ **monolit** – jest to struktura składająca się w całości z jednego materiału piezoelektrycznego.

Rys. 3. Przykład aktuatora z monolitu piezoelektrycznego (Piezosystem Jena)

Przykład 2.

Aktuator przedstawiony na rys. 12 ma naniesione metalowe warstwy na wewnętrznej i zewnętrznej powierzchni. Warstwy te spełniają funkcję elektrod. Maksymalna wartość napięcia roboczego to 1000 [V]. Przyjmijmy, że taki aktuator ma średnicę 10 [mm], grubość ścianki 1 [mm] oraz długość 20 [mm].

Po przyłożeniu napięcia 1000 [V], długość tego aktuatora zmniejszy się o 10 [μm], a jego średnica o 5 [μm].

Zastosowania: zamontowania luster w mikroskopach do badania atomów.

Charakterystyki statyczne aktuatorów

Przypadek I – brak przyłożonego napięcia, obciążenie zewnętrzne.

Zmiana długości aktuatora ΔL_0 , złożonego z płytek piezoelektryka jest zdeterminowana przez sztywność aktuatora k_p oraz wartość obciążenia zewnętrznego F_p .

$$\Delta L_{akt} = \frac{F_p}{k_p} \quad (1)$$

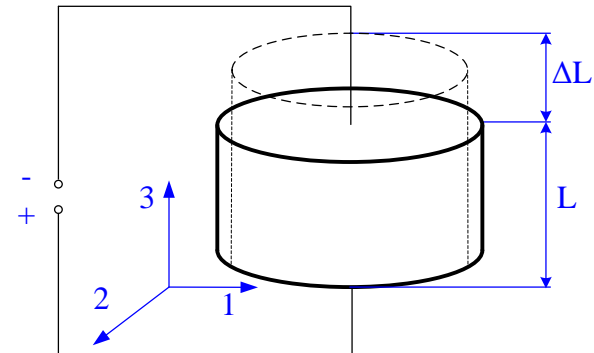
gdzie:

L_{akt} – długość aktuatora ($L_{akt} = \text{liczba płytek} \times L$)

Przypadek II – przyłożone napięcie, brak obciążenia zewnętrznego.

Zmiana długości (skok) aktuatora ΔL_{akt} , złożonego z n płytek piezoelektryka jest zdeterminowana przez stałą materiałową piezoelektryka d_{33} oraz wartość przyłożonego napięcia V_p .

$$\Delta L_{akt} = nLd_{33}E \quad (2)$$

Rys. 4. Schemat płytki z materiału piezoelektrycznego

Przykład 3.

Przyjmijmy, że aktuator ma długość: $L_{akt} = 16$ [mm] i złożony jest z płytek o grubości: $L = 100$ [μm].

Stała materiałowa d_{33} wynosi 635×10^{-12} [m/V], a max. napięcie robocze 150 [V].

Natężenie pola elektrycznego:

$E = 1,5$ [kV/mm]

Skok aktuatora:

$\Delta L_{akt} = 15$ [μm].

Charakterystyki statyczne aktuatorów

Przypadek III – przyłożone napięcie, brak możliwości wydłużenia aktuatora.

Brak możliwości przemieszczenia może być spowodowany umieszczeniem aktuatora pomiędzy sztywnymi ścianami lub nieruchomymi zamocowaniami.

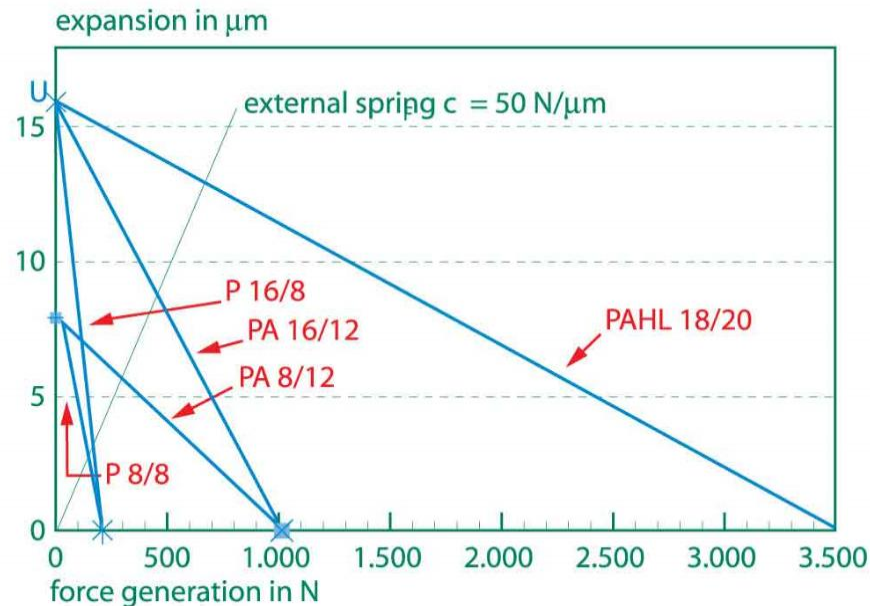
Brak możliwości zmiany długości aktuatora ΔL_0 , powoduje generowanie siły F_p przez jedną płytkę zgodnie z zależnością:

Po przekształceniach:

$$F_p = \frac{e_{33}A}{L} V_p \quad (3)$$

Dla stosu piezoelektrycznego złożonego z n płytek:

$$F_p = n \frac{e_{33}A}{L} V_p = n\alpha V_p \quad (4)$$

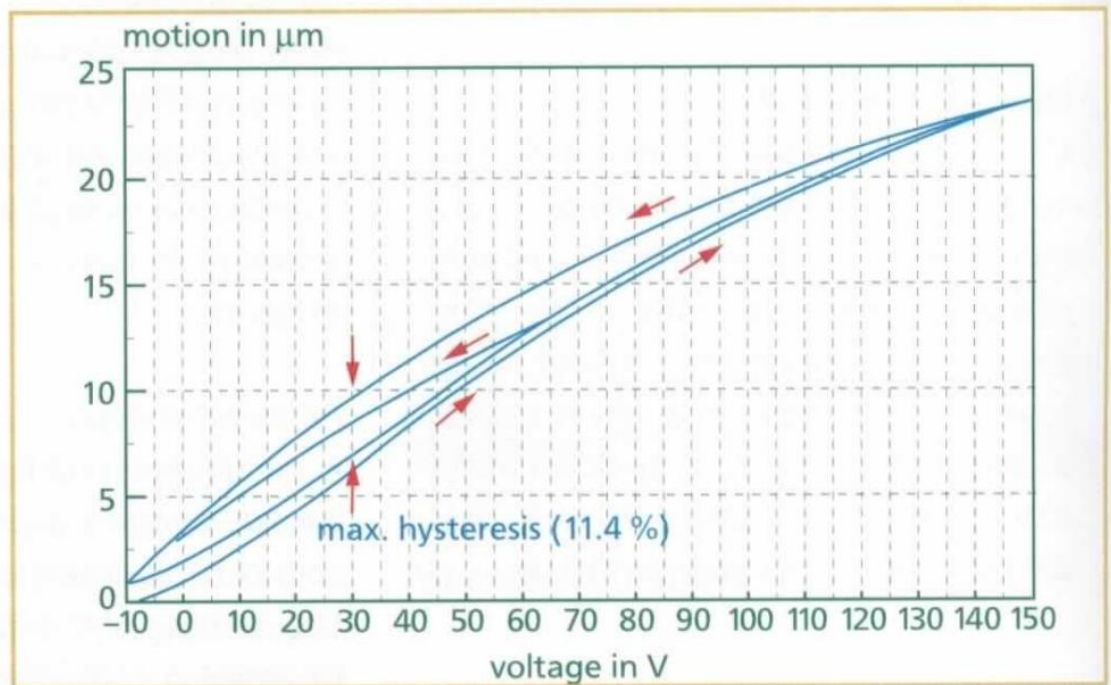

Rys. 5. Zależność pomiędzy skokiem a generowaną siłą dla aktuatorów komercyjnych (Piezosystem Jena)

Siła, przy której nie można wygenerować przemieszczenia aktuatora, nazywana jest **siłą blokującą**.

Histeresa w eksploatacji aktuatorów

Przebieg przemieszczenia końca roboczego aktuatora przy zwiększaniu wartości przyłożonego napięcia w danym przedziale wartości (pomiędzy wartościami V_1 i V_2) nie pokrywa się z przebiegiem przemieszczenia końca roboczego aktuatora przy zmniejszaniu wartości przyłożonego napięcia w tym samym przedziale wartości (pomiędzy wartościami V_2 i V_1).

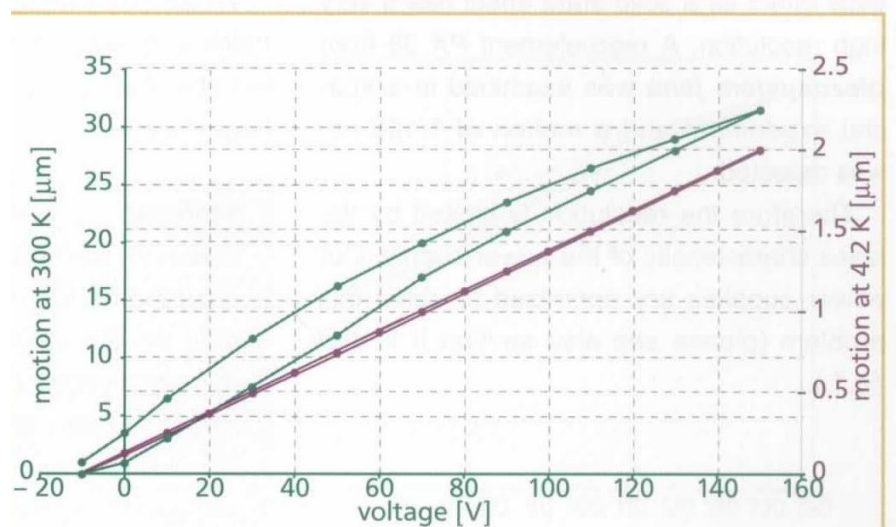

Rys.6. Przykład przebiegu przemieszczania końca roboczego aktuatora (komercyjny aktuator firmy Piezosystem Jena)

Wpływ temperatury na eksploatację aktuatorów

Temperatura Curie (T_c) – jest to temperatura, powyżej której ustaje spontaniczna polaryzacja i zachowanie piezoelektryczne. Temperatura Curie jest zależna od rodzaju materiału i np. dla ceramiki PZT wynosi 390°C . Na podstawie temperatury Curie określa się maksymalną temperaturę roboczą aktuatora, która wynosi 50-60% temperatury Curie materiału piezoelektrycznego, który jest wykorzystany w akuatorze.

Wpływ temperatury pracy na histerezę – histereza maleje wraz ze spadkiem temperatury.

Rys. 7. Przykład wpływu temperatury na histerezę (dla komercyjnego aktuatora firmy Piezosystem Jena)